

Седумдесет и трета седница
Точка 74 (б) на агендата

Резолуција усвоена од Генералното собрание на 17 декември 2018 година

[за извештајот од Третиот комитет (A/73/589/Add.2)]

73/165. Декларација на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини

Генералното собрание,

Поздравувајќи го усвојувањето од страна на Советот за човекови права, во неговата резолуција 39/12 од 28 септември 2018 година,¹ на Декларацијата на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини,

1. *Ја усвојува* Декларацијата на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, содржана во анексот на оваа резолуција;

2. Ги повикува владите, агенциите и организациите на системот на Обединетите нации и меѓувладините и невладините организации да ја дисеминираат Декларацијата и да промовираат нејзино универзално почитување и разбирање“;

3. *Бара* Генералниот секретар да го вклучи текстот на Декларацијата во следното издание на *Човекови права: Компилација на меѓународни инструменти*.

*55-ти пленарен состанок
17 декември 2018*

Анекс Декларација на Обединетите нации за правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини

Генералното собрание,

Повикувајќи се на принципите прокламирани во Повелбата на Обединетите нации, кои го признаваат вроденото достоинство и вредност, и еднаквите и неотуѓиви права на сите членови на човечкото семејство како основа за слобода, правда и мир во светот,

¹ Види Официјални записи на Генерално собрание, Седумдесет и трета седница, Додаток бр. 53А (A/73/53/Add.1), Поглавје II.

Земајќи ги предвид принципите објавени во Универзалната декларација за човекови права,² Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација,³ Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права,⁴ Меѓународниот пакт за граѓански и политички права,⁴ Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените,⁵ Конвенцијата за правата на детето,⁶ Конвенцијата за заштита на правата на сите работници-мигранти и членовите на нивните семејства,⁷ релевантните конвенции на Меѓународната организација на трудот и други релевантни меѓународни инструменти кои се усвоени на универзално или регионално ниво,

Реафирмирајќи ја Декларацијата за правото на развој,⁸ и дека правото на развој е неотуѓиво човеково право врз основа на кое секој човек и сите народи имаат право да учествуваат, придонесуваат и да уживаат во економски, социјален, културен и политички развој, во кој сите човекови права и основни слободи може целосно да се реализираат,

Воедно реагирајќи ја Декларацијата на Обединетите нации за правата на домородните народи,⁹

Понатаму реагирајќи дека сите човекови права се универзални, неделиви, меѓусебно поврзани, меѓусебно зависни, меѓусебно се поткрепуваат и мора да се третираат праведно и рамноправно, на иста основа и со ист акцент, и потсетувајќи дека унапредувањето и заштитата на една категорија права никогаш не треба да ги ослободува државите од унапредувањето и заштитата на другите права,

Признавајќи ги посебните односи и интеракција меѓу селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини, како и земјата, водата и природата со кои се поврзани и од кои зависи нивната егзистенција,

Воедно признавајќи ги минатите, сегашните и идните придонеси на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во сите региони на светот, кон развивање, зачувување и подобрување на биолошката разновидност, што претставува основа за земјоделско и производство на храна во целиот свет, и нивниот придонес во обезбедувањето на правото на соодветна храна и безбедност на храната, кои се суштински за постигнување на меѓународно договорените развојни цели, вклучувајќи ја и Агендата за одржлив развој 2030,¹⁰

Загрижени дека селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини несразмерно страдаат од сиромаштија, глад и неисхранетост,

Воедно загрижени дека селаните и другите луѓе кои работат во руралните средини страдаат од оптоварувања предизвикани од деградација на животната средина и климатски промени,

Понатаму загрижени за селаните кои стареат низ светот и младите кои сè повеќе мигрираат во урбаните средини и му го вртат грбот на земјоделството поради недостиг на стимулации и тешкотиите на руралниот живот, и признавајќи ја потребата за подобрување на економската диверсификација на

² Резолуција 217 А (III).

³ Обединети нации, *Збирка договори*, том. 660, бр. 9464.

⁴ Види резолуција 2200 А (XXI), анекс.

⁵ Обединети нации, *Збирка договори*, том. 1249, бр. 20378.

⁶ Ibid., том. 1577, бр. 27531.

⁷ Ibid., том. 2220, бр. 39481.

⁸ Резолуција 41/128, анекс.

⁹ Резолуција 61/295, анекс.

¹⁰ Резолуција 70/1.

руралните средини и создавање на неземјоделски можности, особено за руралните млади,

Вознемирани од сè поголемиот број насилно протерани или раселени селани и други лица кои работат во руралните средини секоја година,

Воедно вознемирани од високата стапка на самоубиства кај селаните во повеќе земји,

Нагласувајќи дека селските жени и другите рурални жени играат значајна улога во економскиот опстанок на своите семејства и придонесуваат за руралната и националната економија, вклучувајќи и преку својата работа во немонетизираните сектори на економијата, но честопати им е оневозможено владение и сопственост врз земја, еднаков пристап до земја, средства за производство, финансиски услуги, информации, вработување или социјална заштита и често се жртви на насилство и дискриминација во различни форми и манифестации,

Воедно нагласувајќи ја важноста на унапредувањето и заштитата на правата на детето во руралните средини, вклучувајќи и преку искоренување на сиромаштијата, гладот и неисхранетоста, унапредување на квалитетот на образованието и здравството, заштита од изложеност на хемикалии и отпад, како и елиминирање на детскиот труд, во согласност со релевантните обврски за човекови права,

Понатаму нагласувајќи дека неколку фактори им отежнуваат на селаните и на другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и ситните рибари и работници со риба, сточари, шумари и други локални заедници да го кажат своето, да ги бранат своите човекови права и правата на сопственост и да обезбедат одржлива употреба на природните ресурси од кои зависат,

Признавајќи дека пристапот до земјиште, вода, семиња и други природни ресурси е сè поголем предизвик за руралните луѓе и нагласувајќи ја важноста од подобрување на пристапот до средства за производство и инвестирање во соодветен рурален развој,

Убедени дека селаните и другите лица кои работат во руралните средини треба да бидат поддржани во нивните напори за промовирање и преземање одржливи практики на земјоделско производство со кои се поддржува и кои се во хармонија со природата, позната и како Мајка Природа во повеќе земји и региони, вклучувајќи го и почитувањето на биолошката и природната способност на екосистемите да се адаптираат и да се регенерираат преку природни процеси и циклуси,

Земајќи ги предвид опасните и експлоататорските услови што постојат во многу делови од светот, во кои мора да работат многу селани и други лица кои работат во руралните средини, честопати ускратени од можноста да ги остварат своите основни права на работа и без минимални плати и социјална заштита,

Загрижени дека поединците, групите и институциите кои ги промовираат и ги штитат човековите права на оние што работат на прашања од областа на земјишните и природните ресурси, се соочуваат со висок ризик да бидат предмет на различни форми на заплашување и повреди на нивниот физички интегритет,

Забележувајќи дека селаните и другите лица кои работат во руралните средини честопати се соочуваат со тешкотии во пристапот до судовите, полициските службеници, обвинителите и адвокатите дотолку што не можат да

бараат непосреден надомест на штета или заштита од насилство, злоупотреба и експлоатација,

Загрижени околу манипулирањето со прехранбените производи, сè поголемата концентрација и нерамномерна дистрибуција на системите за храна и нееднаквите односи на моќ долж вредносните синџири, што го нарушуваат уживањето на човековите права,

Потврдувајќи дека правото на развој е неотуѓиво човеково право врз основа на кое секој човек и сите народи имаат право да учествуваат, придонесуваат и да уживаат во економски, социјален, културен и политички развој, во кој сите човекови права и основни слободи може целосно да се реализираат,

Повикувајќи се на правото на народите да полагаат, во согласност со релевантните одредби од двата меѓународни пакта за човекови права,⁴ полн и целосен суверенитет над своето целокупно природно богатство и ресурси,

Признавајќи дека концептот на суверенитет врз храната се користи во многу држави и региони за да се означи правото да ги дефинираат своите системи за храна и земјоделство и правото на здрава и културно соодветна храна произведена преку еколошки здрави и одржливи методи со кои се почитуваат човековите права,

Разбирајќи дека поединецот, кој има обврски кон други поединци и кон заедницата на која ѝ припаѓа, е должен да се стреми кон унапредување и почитување на правата признати во оваа Декларација и во националното право,

Реафирмирајќи ја важноста на почитување на различноста на културите и на унапредувањето толеранција, дијалог и соработка,

Повикувајќи се на обемната низа конвенции и препораки за заштита на трудот и пристојната работа на Меѓународната организација на трудот,

Воедно повикувајќи се на Конвенцијата за биолошка разновидност¹¹ и Нагојскиот протокол за пристап до генетски ресурси и праведно и рамноправно споделување на придобивките што произлегуваат од нивното користење за Конвенцијата за биолошка разновидност,¹²

Понатаму повикувајќи се на опсежната работа на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите нации и Комитетот за светска безбедност на храната околу правото на храна, правата на сопственост, пристап до природните ресурси и другите права на селаните, конкретно, Меѓународниот договор за растителни генетски ресурси за храна и земјоделство¹³ и Доброволните упатства на Организацијата за одговорно управување со земјиштето, риболовот и шумите во контекст на националната безбедност на храната,¹⁴ Доброволните упатства за обезбедување на одржливи мали рибарства во контекст на безбедноста на храната и искоренувањето на сиромаштијата и Доброволните упатства за поддршка на прогресивно остварување на правото на соодветна храна во контекст на националната безбедност на храната,¹⁵

Повикувајќи се на исходот од Светската конференција за аграрни реформи и рурален развој и на Повелбата на селаните усвоена таму, во која е нагласена

¹¹ Обединети нации, Збирка договори, том. 1760, бр. 30619.

¹² Програма на ОН за животна средина, документ UNEP/CBD/COP/10/27, анекс, одлука X/1.

¹³ Обединети нации, Збирка договори, том. 2400, бр. 43345.

¹⁴ Организација за храна и земјоделство на Обединети нации, документ CL 144/9 (C 2013/20), додаток Г.

¹⁵ E/CN.4/2005/131, анекс.

потребата од формулирање соодветни национални стратегии за аграрни реформи и рурален развој, и нивна интеграција со севкупните национални стратегии за развој,

Реафирмирајќи дека оваа Декларација и релевантните меѓународни договори мора меѓусебно да се поткрепуваат за да се зајакне заштитата на човековите права,

Одлучни да преземат нови чекори во залошбата на меѓународната заедница со цел постигнување значителен напредок во напорите за човековите права преку зголемени и постојани напори за меѓународна соработка и солидарност,

Убедени за потребата од поголема заштита на човековите права на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и за кохерентно толкување и примена на постоечките меѓународни норми и стандарди за човекови права во оваа област,

Го декларира следново:

Член 1

1. Во смисла на оваа Декларација, селанец е секое лице кое се занимава или се обидува да се занимава, само, или во соработка со други, или како заедница, во земјоделско производство од мал обем заради егзистенција и/или за пазарот, и кое значително, но не нужно исклучиво, се потпира врз семејната или домашната работа и другите немонетизирани начини на организирање на трудот, и кое има посебна зависност и приврзаност кон земјата.
2. Оваа Декларација се однесува на секое лице кое се занимава со занаетчиство или земјоделство од мал обем, садење култури, одгледување добиток, сточарство, риболов, шумарство, лов или собирање, и ракотворби поврзани со земјоделството или слично занимање во рурална средина. Таа, исто така, важи и за зависните членови во семејството на селаните.
3. Оваа Декларација, исто така важи и за домородните народи и локални заедници кои работат на земја, сезонските, номадските и полуномадските заедници, како и за безимотните заедници, ангажирани во горенаведените активности.
4. Оваа Декларација уште се однесува на вработените работници, вклучувајќи ги и сите работници-мигранти, без оглед на нивниот мигрантски статус, како и на сезонските работници на плантажите, земјоделските фарми, шумите и фармите во аквакултурата и во агро-индустриските претпријатија.

Член 2

1. Државите мора да ги почитуваат, штитат и да ги исполнуваат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини. Тие мора веднаш да преземат законодавни, административни и други соодветни чекори за постепено постигнување целосна реализација на правата од оваа Декларација коишто не може да се гарантираат веднаш.
2. При спроведувањето на оваа Декларација, мора да се посвети посебно внимание врз правата и посебните потреби на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и постарите лица, жените, младите, децата и лицата со попреченост, земајќи ја предвид потребата од осврт кон повеќе форми на дискриминација.
3. Без да се игнорира конкретното законодавство за домородните народи, пред усвојувањето и спроведувањето на законодавството и политиките, меѓународните договори и другите процеси на одлучување коишто може да

влијаат врз правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, државите се консултираат и во најдобра намера соработуваат со селаните и другите лица кои работат во руралните средини преку нивните претставнички институции, притоа соработувајќи и барајќи поддршка од селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои би можеле да бидат засегнати од одлуките пред тие да се донесат, и одговараат на нивниот придонес, земајќи ја предвид постоечката нерамнотежа на моќ меѓу различните страни и обезбедувајќи активно, слободно, ефективно, целисходно и информирано учество на поединците и групите во релевантните процеси на одлучување.

4. Државите ги разработуваат, толкуваат и применуваат релевантните меѓународни договори и стандарди на кои се членки, на начин што е во согласност со нивните обврски за човекови права коишто се однесуваат на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

5. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за да обезбедат дека недржавните актери што тие се во позиција да ги регулираат, како на пр., физички лица и организации, како и транснационални корпорации и други деловни претпријатија, ќе ги почитуваат и јакнат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

6. Државите, признавајќи ја важноста на меѓународната соработка како поддршка на националните напори за остварување на целите и задачите на оваа Декларација, преземаат соодветни и ефективни мерки во овој поглед, заедно и одделно, а кога е соодветно, и во партнерство со релевантните меѓународни и регионални организации и граѓанскиот сектор, конкретно, со организациите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, меѓу другите. Во ваквите мерки може да спаѓаат:

(а) Обезбедување соодветната меѓународна соработка, вклучувајќи ги и меѓународните програми за развој, да биде инклузивна, достапна и релевантна за селаните и другите лица кои работат во руралните средини;

(б) Олеснување и поддршка за градење капацитети, заедно со размена и споделување на информации, искуства, програми за обука и најдобри практики;

(в) Олеснување на соработката во истражувањето и пристапот до научно-техничко знаење;

(г) Кога е соодветно, обезбедување техничко-економска помош, олеснување пристап и споделување на пристапните технологии преку трансфер на технологии, особено за земјите во развој, врз основа на заеднички договорени услови;

(д) Подобрување на функционирањето на пазарите на глобално ниво и олеснување на навремен пристап до пазарни информации, меѓу кои и за резервите на храна, со цел да се ограничи екстремната променливост на цените на храната и привлечноста на манипулирање.

Член 3

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на целосно уживање на сите човекови права и основни слободи признати во Повелбата на Обединетите нации, Универзалната декларација на човекови права² и сите други меѓународни инструменти за човекови права, ослободени од секаков вид дискриминација при остварување на своите права врз било која основа, како на пример, потекло, националност, раса, боја, лоза, пол, јазик,

култура, брачен статус, имот, попреченост, возраст, политичко или друго мислење, религија, раѓање, економски, социјален или друг статус.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да утврдат и развијат приоритети и стратегии за да го остварат своето право на развој.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да ги елиминираат условите што предизвикуваат или помагаат да се задржи дискриминацијата, вклучувајќи повеќекратни и интерсекциски форми на дискриминација, врз селаните и лицата кои работат во руралните средини.

Член 4

1. Државите ги преземаат сите соодветни мерки за елиминирање на сите форми на дискриминација врз селанките и другите жени кои работат во руралните средини и за нивна еманципација, со цел тие, врз основа на еднаквост меѓу мажите и жените, целосно и подеднакво да ги уживаат сите човекови права и основни слободи и да можат слободно да бидат во тек, да учествуваат и да имаат корист од економскиот, социјалниот, политичкиот и културниот развој на руралните области.

2. Државите обезбедуваат селанките и другите жени кои работат во руралните средини без дискриминација да ги уживаат сите човекови права и основни слободи утврдени во оваа Декларација и во другите меѓународни инструменти за човекови права, вклучувајќи ги и правата:

(а) На еднакво и ефективно учество во креирањето и спроведувањето на плановите за развој на сите нивоа;

(б) На еднаков пристап до највисокиот достапен стандард на физичко и ментално здравје, вклучувајќи и соодветна здравствена заштита, информации, советување и услуги за планирање на семејството;

(в) На директно користење на програмите за социјално осигурување;

(г) Да ги добијат сите видови обука и образование, било формално или неформално, вклучувајќи обука и образование за функционална писменост, и да имаат корист од сите услуги и советодавни служби во заедницата, со цел да ја зголемат својата техничка стручност;

(д) На организирање групи за самопомош, здруженија и задруги за да добијат еднаков пристап до економски можности преку вработување или самовработување;

(ѓ) На учество сите активности на заедницата;

(е) На еднаков пристап до финансиски услуги, земјоделски кредити и заеми, инструменти за маркетинг и соодветна технологија;

(ж) На еднаков пристап до користење и управување со земјиштето и природните ресурси, и еднаков или приоритетен третман во земјишно-аграрните реформи и во програмите за повторно населување на земјиштето;

(з) На пристојно вработување, еднакви примања и бенефиции за социјална заштита, и на пристап до доходовни дејности;

(с) На слобода од секаков вид насилство.

Член 5

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на пристап и одржлива употреба на природните ресурси во нивните заедници

неопходни за адекватни услови на живеење, во согласност со член 28 од оваа Декларација. Исто така, тие имаат право да учествуваат во управувањето со овие ресурси.

2. Државите преземаат мерки за да обезбедат да се дозволи искористување на природните ресурси коишто традиционално ги поседуваат или ги користат селаните и другите лица кои работат во руралните средини врз основа на, но не ограничено на:

(а) Должно спроведена проценка на влијанието врз општеството и животната средина;

(б) Консултации во добра намера, во согласност со член 2.3 од оваа Декларација;

(в) Модалитети за праведно и рамноправно споделување на придобивките од таквото искористување кои се утврдени врз основа на меѓусебно договорени услови меѓу оние кои ги искористуваат природните ресурси и селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 6

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на живот, физички и ментален интегритет, слобода и безбедност на личноста.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини не смее да се подложуваат на произволно апсење или притворање, мачење или друг вид сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и не смее да се држат во ропство или ропска зависност.

Член 7

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право насекаде да бидат признаени како субјекти пред законот.

2. Државите преземаат соодветни мерки за олеснување на слободата на движење на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

3. Државите, кога е потребно, преземаат соодветни мерки за соработка со цел да се решат прашањата на прекугранична имотна сопственост што ги засегаат селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои ги преминуваат меѓународните граници, во согласност со член 28 од оваа Декларација.

Член 8

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на слобода на мислата, уверување, свест, религија, убедување, изразување и мирно собирање. Тие имаат право да го искажат своето мислење, било усно, во писмена форма или во печатена форма, во форма на уметност или преку друг медиум по свој избор, на локално, регионално, национално и меѓународно ниво.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право, поединечно и/или колективно, во соработка со други или како заедница, да учествуваат во мирни активности против кршењето на човековите права и основните слободи.

3. Остварувањето на правата предвидени во овој член носи со себе посебни должности и одговорности. Затоа, може да подлежи на одредени ограничувања, но само доколку се пропишани со закон и неопходни:

(а) За почитување на правата или угледот на другите;

(б) За заштита на националната безбедност или на јавниот ред (*ordre public*), или на јавното здравје или моралот.

4. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за на сите да им обезбедат заштита од страна на надлежните органи, индивидуално и во соработка со други, против какво било насилство, закана, одмазда, де јуре или де факто дискриминација, притисок или друго произволно постапување како последица на неговото или нејзиното легитимно остварување и одбрана на правата опишани во оваа Декларација.

Член 9

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да формираат и да се здружуваат во организации, синдикати, задруги или други организации или здруженија по сопствен избор за заштита на своите интереси и колективно да преговараат. Таквите организации се независни и доброволни по карактер и ослободени се од секакво мешање, принуда или репресија.

2. Не смее да се постават ограничувања за остварувањето на ова право, освен оние што се пропишани со закон и кои се неопходни во едно демократско општество во интерес на националната безбедност или јавната безбедност, јавниот ред (*ordre public*), заштитата на јавното здравје или моралот, или заштитата на правата и слободите на другите.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да поттикнат основање организации на селани и други лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи синдикати, задруги или други организации, конкретно со цел да се елиминираат пречките за нивно основање, раст и вршење законска дејност, вклучувајќи и елиминирање на законодавна или административна дискриминација против таквите организации и нивните членови, и за да им дадат поддршка за јакнење на нивната позиција при преговарање за договорните услови, со цел да се обезбеди условите и цените да бидат фер и стабилни и да не ги прекршуваат нивните права на достоинство и пристоеен живот.

Член 10

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на активно и слободно учество, директно и/или преку своите претставнички организации, во подготовката и спроведувањето на политиките, програмите и проектите што може да ги засегнат нивниот живот, земјиште и средства за живот.

2. Државите го унапредуваат учеството, директно и/или преку претставнички организации, на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, во процесите на носење одлуки кои може да го засегнат нивниот живот, земјиште и средства за живот; ова опфаќа почитување на основање и раст на силни и независни организации на селани и други лица кои работат во руралните средини и унапредување на нивното учество во подготовката и спроведувањето на стандардите за безбедност на храната, трудот и животната средина коишто може да влијаат врз нив.

Член 11

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бараат, примаат, изработуваат и да даваат информации, вклучувајќи и информации за фактори што го засегаат производството, преработката, пласирањето и дистрибуцијата на нивните производи.

2. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат пристап до релевантни, транспарентни, навремени и адекватни информации на јазик, во форма и преку средства соодветни на нивната култура, со цел да се промовира нивното јакнење и да се обезбеди нивното ефективно учество во носење одлуки за прашања што го засегаат нивниот живот, земјиште и средства за живот.

3. Државите преземаат соодветни мерки за унапредување на пристапот на селаните и другите лица кои работат во руралните средини до праведен, непристрасен и соодветен систем за оценување и сертификација на квалитетот на нивните производи на локално, национално и меѓународно ниво, како и мерки за унапредување на нивното учество при формулацијата на тој систем.

Член 12

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на ефективен и недискриминаторски пристап до правда, вклучувајќи и пристап до праведни постапки за решавање спорови и до ефикасни правни лекови за сите прекршувања на нивните човекови права. Таквите одлуки, должно ќе ги земат предвид нивните обичаи, традиции, правила и правни системи во согласност со релевантните обврски од меѓународното право за човекови права.

2. Државите треба, преку непристрасни и надлежни судски и административни тела, да обезбедат недискриминаторски пристап до навремени, прифатливи и ефикасни средства за решавање спорови, на јазикот на засегнатите лица, и да обезбедат ефикасни и брзи правни лекови, меѓу кои спаѓа правото на жалба, надомест, обесштетување, компензација и репарација.

3. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на правна помош. Државите разгледуваат дополнителни мерки, вклучувајќи и правна помош, за поддршка на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои инаку не би имале пристап до административни и судски служби.

4. Државите разгледуваат мерки за зајакнување на релевантните национални институции за унапредување и заштита на сите човекови права, вклучувајќи ги и правата опишани во оваа Декларација.

5. На селаните и на другите лица кои работат во руралните средини, државите им обезбедуваат ефективни механизми за превенција и обесштетување при каква било постапка чија цел или ефект е прекршување на нивните човекови права, произволно лишување од нивната земја и природни ресурси, или нивно лишување од средствата за опстанок и интегритет, како и при секаква форма на присилно населување или раселување на населението.

Член 13

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на работа, што го вклучува и правото слободно да го изберат начинот на кој ќе заработуваат за живот.

2. Децата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бидат заштитени од секаква работа која носи опасности или влијае врз образованието на детето, или која е штетна по здравјето, физичкиот, менталниот, духовниот, моралниот или социјалниот развој на детето.

3. Државите создаваат поволна средина со можности за работа на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и на нивните семејства, кои обезбедуваат надомест кој овозможува адекватен стандард на живеење.

4. Во државите кои се соочуваат со висок степен на рурална сиромаштија и во отсуство на можности за вработување во други сектори, државите преземаат соодветни мерки за воспоставување и унапредување на одржливи системи за храна кои се доволно трудоинтензивни за да придонесат кон креирање на пристојно вработување.

5. Државите, земајќи ги предвид специфичните карактеристики на селското земјоделство и на риболовните дејности од мал обем, го следат почитувањето на трудовото законодавство преку распределба, кога е потребно, на соодветни ресурси заради ефективно функционирање на трудовите инспекторати во руралните средини.

6. Никој не смее да биде обврзан да врши присилна, обврзувачка или принудна работа, да биде подложен на ризик да стане жртва на трговија со луѓе или да се држи во која било друга форма на современо ропство. Државите, во консултација и соработка со селаните и другите лица кои работат во руралните средини и со нивните претставнички организации, преземаат соодветни мерки за да ги заштитат од економска експлоатација, детски труд и сите форми на современо ропство, како на пр., долговно ропство на жени, мажи и деца, и присилна работа, вклучително и рибари и риболовни работници, шумарски работници или сезонски, т.е. работници-мигранти.

Член 14

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини, без оглед на тоа дали се привремени, сезонски или работници-мигранти, имаат право да работат во безбедни и здрави работни услови, да учествуваат во примената и ревизијата на безбедносно-здравствените мерки, да избираат безбедносно-здравствени претставници и претставници во комисиите за безбедност и здравје, да спроведуваат мерки за спречување, намалување и контрола на опасностите и ризиците, да имаат пристап до соодветна и прифатлива заштитна облека и опрема, како и до адекватни информации и обука за безбедност при работа, да работат без насилство и малтретирање, вклучувајќи и без сексуалното вознемирување, да пријавуваат небезбедни и нездрави работни услови и да се повлечат во опасност што произлегува од нивната работна активност кога разумно веруваат дека постои директен и сериозен ризик по нивната безбедност или здравје, без да бидат предмет на било каква одмазда поврзана со работата поради остварување на таквите права.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да не користат или да не бидат изложени на опасни материји или токсични хемикалии, вклучувајќи агрохемикалии и земјоделски или индустриски загадувачи.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат поволни, безбедни и здрави работни услови за селаните и другите лица кои работат во руралните средини, и конкретно, назначуваат соодветни надлежни одговорни органи, и воспоставуваат механизми за меѓусекторска координација околу спроведување на политиките и на националните закони и регулативи за безбедност и здравје при работа во земјоделството, агроиндустријата и рибарството, предвидуваат корективни мерки и соодветни казни, и воспоставуваат и поддржуваат соодветни и прифатливи системи на инспекција за руралните работни места.

4. Државите ги преземаат сите неопходни мерки за да обезбедат:

(а) Превенција на ризици по здравјето и безбедноста што произлегуваат од технологии, хемикалии и земјоделски практики, вклучувајќи и преку нивна забрана и ограничување;

(б) Соодветен национален систем или друг систем одобрен од надлежниот орган, според кој се утврдени конкретни критериуми за увоз, класификација, пакување, дистрибуција, етикетање и употреба на хемикалии што се користат во земјоделството, како и за нивна забрана или ограничување;

(в) Оние што произведуваат, увезуваат, обезбедуваат, продаваат, пренесуваат, складираат или отстрануваат хемикалии кои се користат во земјоделството, да ги почитуваат националните или други признати безбедносно-здравствени стандарди и на корисниците да им обезбедат соодветни и прифатливи информации на соодветниот службен јазик или јазици на земјата, а по барање, и на надлежниот орган;

(г) Постојење на погоден систем за безбедно собирање, рециклирање и отстранување на хемиски отпад, застарени хемикалии и празни контејнери од хемикалии за да се избегне нивна употреба за други цели и да се елиминираат или минимизираат ризиците по здравјето и безбедноста на животната средина;

(д) Развивање и имплементација на програми за едукација и подигање на јавната свест околу здравствено-сколошките ефекти од хемикалиите кои најчесто се користат во руралните средини и околу нивните алтернативи.

Член 15

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветна храна и на основното право да бидат ослободени од глад. Ова го вклучува правото на производство на храна и правото на соодветна исхрана, со што се гарантира можноста за уживање највисок степен на физички, емоционален и интелектуален развој.

2. Државите гарантираат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат постојан физички и економски пристап до доволна и соодветна храна која се произведува и се троши одржливо и правично, почитувајќи ги нивните култури и зачувувајќи пристап до храна за идните генерации, а со која се обезбедува физички и психички исполнет и достоинствен живот за нив, поединечно и/или колективно, одговарајќи на нивните потреби.

3. Државите преземаат соодветни мерки за борба против недоволната исхранетост кај децата од руралните средини, вклучувајќи и во рамките на примарната здравствена заштита, меѓу другото, преку примена на лесно достапна технологија и обезбедување адекватна нутритивна исхрана и гарантирање соодветна исхрана на жените за време на бременоста и лактацијата. Државите, исто така, водат сметка сите сегменти на општеството, особено родителите и децата, да бидат информирани, да имаат пристап до едукација за исхраната и да се поддржуваат во користењето на основните знаења за исхраната на детето и предностите на доењето.

4. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да ги определат сопствените системи за храна и земјоделство, признати од многу држави и региони како право на суверенитет на храна. Ова го вклучува правото да се учествува во процесите на носење одлуки за политиката на храна и земјоделство, како и правото на здрава и соодветна храна произведена преку еколошки здрави и одржливи методи кои ги почитуваат нивните култури.

5. Државите, во партнерство со селаните и другите лица кои работат во руралните средини, формулираат јавни политики на локално, национално, регионално и меѓународно ниво за унапредување и заштита на правото на соодветна храна, безбедност на храната и суверенитет на храната, како и за одржливи и правични системи за храна со кои се промовираат и се штитат

правата содржани во оваа Декларација. Државите воспоставуваат механизми за обезбедување кохерентност на нивните земјоделски, економски, социјални, културни и развојни политики со реализацијата на правата содржани во оваа Декларација.

Член 16

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветен стандард на живеење за себе и за своите семејства, и на олеснување на пристапот до средствата за производство неопходни за негово постигнување, вклучувајќи и алати за производство, техничка помош, кредит, осигурување и други финансиски услуги. Исто така, тие имаат право слободно, индивидуално и/или колективно да се вклучат, заедно со другите или како заедница, во традиционалните начини на земјоделство, риболов, сточарство и шумарство, и во заедницата да развиваат системи за комерцијализација.
2. Државите преземаат соодветни мерки за да го олеснат пристапот на селаните и другите лица кои работат во руралните средини до средствата за транспорт, како и до објектите за преработка, сушење и складирање, неопходни за продажба на нивните производи на локални, национални и регионални пазари по цени што им гарантираат пристоен приход и средства за живот.
3. Државите преземаат соодветни мерки за зајакнување и поддршка на локалните, националните и регионалните пазари на начини со кои ќе им се олесни и ќе им се гарантира на селаните и другите лица кои работат во руралните средини да имаат целосен и рамноправен пристап и учество на овие пазари за да ги продаваат своите производи по цени што им овозможуваат ним и на нивните семејства да постигнат соодветен стандард на живеење.
4. Државите ги преземаат сите соодветни мерки за да обезбедат нивните политики и програми за рурален развој, земјоделство, животна средина, трговија и инвестиции ефективно да придонесат кон заштита и зајакнување на опциите за егзистенција и за премин кон одржливи начини на земјоделско производство. Државите стимулираат одржливо производство, вклучувајќи и агроеколошко и органско производство, секогаш кога е можно, и ја олеснуваат директната продажба од земјоделец на потрошувач.
5. Државите преземаат соодветни мерки кон зајакнување на отпорноста на селаните и другите лица кои работат во руралните средини од природни катастрофи и други сериозни нарушувања, како на пр., нефункционирање на пазарот.
6. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат правична плата и еднаков надомест за работа од еднаква вредност, не правејќи никаква разлика.

Член 17

1. Селаните и другите лица кои живеат во руралните средини имаат право на земјиште, поединечно и/или колективно, во согласност со член 28 од оваа Декларација, вклучувајќи и право да имаат пристап до: земјиште, одржливо користење и управување со земјиштето и водните маси, крајбрежните мориња, рибниците, пасиштата и шумите кои се дел од него, заради постигнување соодветен стандард на живеење, при што ќе имаат место за живеење во безбедност, мир и достоинство и за развивање на својата култура.
2. Државите преземаат соодветни мерки за отстранување и забрана на сите форми на дискриминација во врска со правото на земјиште, вклучувајќи ги и оние што произлегуваат од промена на брачниот статус, немање на работоспособност или немање пристап до економски ресурси.

3. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат правно признавање на правата на сопственост на земјиште, вклучувајќи ги и обичајните права на сопственост врз земјиштето тековно незаштитени со закон, признавајќи дека постојат различни модели и системи. Државите го штитат легитимното држење во сопственост на земјиште и обезбедуваат селаните и другите лица кои работат во руралните средини да не се иселуваат произволно или незаконски, и нивните права да не се нарушуваат или прекршуваат на поинаков начин. Државите ги признаваат и ги штитат заедничките природни извори на храна и нивните поврзани системи за колективна употреба и управување.
4. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на заштита од произволно и незаконско раселување од нивната земја или место на живеење или од други природни ресурси кои се користат во нивните активности и кои се неопходни за задоволување на соодветните услови за живеење. Државите треба да вклучат заштита од раселување во домашното законодавство која е во согласност со меѓународните човекови права и хуманитарното право. Државите ќе забранат произволно и незаконско присилно иселување, уништување на земјоделски површини и конфискација или експропријација на земјиште и други природни ресурси, вклучувајќи и како казнена мерка или средство или метод на војна.
5. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини, а кои биле произволно или незаконски лишени од својата земја, имаат право, поединечно и/или колективно, заедно со другите или како заедница, да се вратат на својата земја од која биле произволно или незаконски лишени, вклучувајќи и во случај на природни катастрофи и/или вооружен конфликт, и да го повратат својот пристап до природните ресурси што ги користат во своите активности, а кои се неопходни за уживање на соодветни услови за живеење, секогаш кога е можно, или да добијат праведен, правичен и законски надомест кога нивното враќање не е можно.
6. Кога е соодветно, државите преземаат соодветни мерки за спроведување аграрни реформи со цел да се олесни широк и рамноправен пристап до земјиште и други природни ресурси потребни за да им се гарантира на селаните и другите лица кои работат во руралните средини да уживаат во соодветни услови на живеење и за да се ограничи прекумерна концентрација и контрола на земјиштето, земајќи ја предвид неговата општествена функција. Безимотните селани, младите, ситните рибари и другите рурални работници треба да имаат приоритет при распределбата на јавни површини, рибници и шуми.
7. Државите преземаат мерки насочени кон зачувување и одржливо користење на земјиштето и другите природни ресурси што се користат во производството, вклучувајќи, меѓу другото, и преку агроекологија, и обезбедуваат услови за обновување на биолошките и другите природни капацитети и циклуси.

Член 18

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на зачувување и заштита на животната средина, на продуктивниот капацитет на своите земјишта, како и на ресурсите што ги користат и управуваат.
2. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат селаните и другите лица што работат во руралните средини да уживаат, без дискриминација, во безбедна, чиста и здрава животна средина.
3. Државите ги почитуваат своите соодветни меѓународни обврски за борба против климатските промени. Селаните и другите лица кои работат во

руралните средини имаат право да придонесат во креирањето и спроведувањето на националните и локалните политики за приспособување и за ублажување на климатските промени, вклучувајќи и преку употреба на практики и традиционално знаење.

4. Државите преземаат ефективни мерки за да обезбедат да не се складираат или одлагаат опасни материи, супстанции или отпад на земјата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, и соработуваат за да се справат со прекуграничната еколошка штета која е закана по уживањето на нивните права.

5. Државите ги штитат селаните и другите лица кои работат во руралните средини од злоупотреби од страна на недржавни чинители, вклучувајќи и преку спроведување на законите за животна средина кои директно или индиректно придонесуваат за заштита на правата на селаните или другите лица кои работат во руралните средини.

Член 19

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на семиња, во согласност со член 28 од оваа Декларација, вклучувајќи:

(а) Право на заштита на традиционалните знаења релевантни за растителните генетски ресурси за храна и земјоделство;

(б) Право на рамноправно учество во споделување на придобивките кои произлегуваат од искористувањето на растителни генетски ресурси за храна и земјоделство;

(в) Право да учествуваат во носењето одлуки за прашања поврзани со зачувување и одржливо користење на растителните генетски ресурси за храна и земјоделство;

(г) Право на зачувување, користење, размена и продавање на зачуваното семе или материјалот за размножување.

2. Селаните и другите лица што работат во руралните средини имаат право да одржуваат, контролираат, штитат и развиваат сопствени семиња и традиционално знаење.

3. Државите преземаат мерки за почитување, заштита и исполнување на правото на семиња на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

4. Државите обезбедуваат за селаните да бидат достапни семиња со доволен квалитет и количество во најпогодното време за садење и по прифатлива цена.

5. Државите ги признаваат правата на селаните да се потпираат врз сопствените семиња или врз други локално достапни семиња по сопствен избор и да одлучуваат за културите и видовите коишто сакаат да ги одгледуваат.

6. Државите преземаат соодветни мерки за поддршка на селските системи за семе и ја промовираат употребата на селските семиња и агробiodиверзитет.

7. Државите преземаат соодветни мерки за да обезбедат истражувањата и развојот на земјоделството да ги интегрираат потребите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини и да обезбедат нивно активно учество во дефинирањето на приоритетите и во преземањето активности за истражување и развој, земајќи го предвид своето искуство, и ги зголемуваат инвестициите во истражување и развој на „осамени“ семиња кои одговараат на потребите на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

8. Државите обезбедуваат политиките за семиња, законите за заштита на растителни сорти и другите закони за интелектуална сопственост, програмите за сертификација и законите за пазарна понуда на семиња да ги почитуваат и да ги земаат предвид правата, потребите и реалноста на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 20

1. Државите преземаат соодветни мерки, во согласност со своите релевантни меѓународни обврски, за превенција на исцрпување и гаранција на зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност, со цел да се промовира и заштити целосното уживање на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

2. Државите преземаат соодветни мерки за унапредување и заштита на традиционалното знаење, иновации и практики на селаните и другите лица кои работат во руралните средини, вклучувајќи ги и традиционалните земјоделски, пасишни, шумарски, риболовни, сточарски и агроеколошки системи релевантни за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност.

3. Државите ги превенираат ризиците од нарушување на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини коишто произлегуваат од развојот, ракувањето, транспортот, користењето, пренесувањето или ослободувањето на живи модифицирани организми.

Член 21

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат човекови права на безбедна и чиста вода за пиење и хигиена, кои се суштински за целосно уживање на животот, сите човекови права и човековото достоинство. Овие права вклучуваат системи за водоснабдување и санитарни услови кои се со добар квалитет, финансиски достапни и физички пристапни, недискриминаторски и прифатливи во културен и родов поглед.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на вода за лична и за домашна употреба, земјоделство, риболов и чување добиток, како и на обезбедување други средства за живот поврзани со водата, зачувување, обновување и одржливо користење на водата. Тие имаат право на рамноправен пристап до вода и до системи за управување со водите, како и да бидат ослободени од произволни исклучувања или контаминација на водоснабдувањето.

3. Државите мора да почитуваат, штитат и да обезбедуваат пристап до вода, вклучувајќи и до обичајни и комунални системи за управување со водата, на недискриминаторска основа, и мора да преземаат мерки за да гарантираат финансиски достапна вода за лична, домашна и продуктивна намена и подобрена хигиена, особено за руралните жени и девојки, како и за лицата кои припаѓаат на обесправени или маргинализирани групи, како на пр., номадските сточари, работниците на плантажите, сите мигранти без оглед на нивниот миграциски статус и лицата кои живеат во нерегуларни или неформални населби. Државите промовираат соодветни и финансиски прифатливи технологии, вклучувајќи технологија за наводнување, технологии за повторна употреба на пречистените отпадни води и за собирање и складирање на вода.

4. Државите ги штитат и ги обновуваат екосистемите поврзани со вода, вклучувајќи планини, шуми, мочуришта, реки, изворишта и езера, од прекумерна употреба и контаминација со штетни супстанции, особено со индустриски отпадни води и концентрирани минерали и хемикалии што резултираат со бавно и брзо труење.

5. Државите спречуваат трети лица да го нарушат уживањето на правото на вода на селаните и другите лица кои работат во руралните средини. Државите мора да стават приоритет врз употребата на водата за човечки потреби пред другите нејзини употреби, промовирајќи го нејзиното зачувување, обновување и одржлива употреба.

Член 22

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на социјална заштита, вклучувајќи и социјално осигурување.

2. Државите, според своите национални околности, преземаат соодветни чекори за унапредување на уживањето на правото на социјална сигурност на сите работници-мигранти во руралните средини.

3. Државите ги признаваат правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини на социјална сигурност, вклучувајќи и социјално осигурување, и во согласност со националните околности, воспоставуваат или одржуваат основни системи на социјална заштита кои содржат гаранции за основно социјално осигурување. Гаранциите треба да обезбедат дека во текот на целиот животен циклус, сите кои имаат потреба ќе имаат пристап до основна здравствена заштита и до сигурен основен приход, а кои заедно обезбедуваат ефективен пристап до стоки и услуги дефинирани како неопходни на национално ниво.

4. Основните гаранции за социјално осигурување треба да се утврдат со закон. Треба да се пропишат и непристрасни, транспарентни, ефективни, пристапни и финансиски прифатливи постапки за поплаки и жалби. Треба да се воспостават системи за подобрување на почитувањето на националните правни рамки.

Член 23

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на уживање на највисокиот достиген стандард на физичко и ментално здравје. Исто така, тие имаат право на пристап, без дискриминација, до сите социјални и здравствени услуги.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да ги користат и заштитат своите традиционални лекови и да ги одржуваат своите здравствени практики, вклучувајќи и пристап и зачувување на нивните растенија, животни и минерали за лековита употреба.

3. Државите гарантираат пристап до здравствени установи, добра и услуги во руралните средини на недискриминаторска основа, особено за групите во ранливи ситуации, пристап до основни лекови, имунизација против главните заразни болести, репродуктивно здравје, информации во врска со главните здравствени проблеми кои ја засегаат заедницата, вклучувајќи и методи за нивна превенција и контрола, здравствена заштита на мајките и децата, како и обука за здравствениот персонал, вклучувајќи и едукација околу здравјето и човековите права.

Член 24

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на соодветно домување. Тие имаат право да одржуваат безбеден дом и заедница во која ќе живеат во мир и достоинство, и право на недискриминација во овој контекст.

2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да бидат заштитени од присилно иселување од својот дом, малтретирање и други закани.
3. Државите не смеат, произволно или незаконски, привремено или трајно, против нивна волја, да ги отстрануваат селаните или другите лица кои работат во руралните средини, од домовите или земјиштето што го заземаат без обезбедување или овозможување пристап до соодветни форми на правна или друга заштита. Кога иселувањето е неизбежно, државата мора да обезбеди фер и праведен надомест за секакви материјални или други загуби.

Член 25

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право на адекватна обука приспособена на конкретните агроэколошки, социокултурни и економски средини во кои се наоѓаат. Прашањата опфатени со програмите за обука треба да вклучуваат, но не да бидат ограничени на, подобрување на продуктивноста, пазарниот пласман и способноста за справување со штетници, патогени, системски шокови, ефекти од хемикалии, климатски промени и настани поврзани со временските услови.
2. Сите деца на селани и други лица кои работат во руралните средини имаат право на образование согласно со нивната култура и со сите права содржани во инструментите за човекови права.
3. Државите охрабруваат рамноправни и партиципативни земјоделско-научни партнерства, како на пример, земјоделски теренски училишта, партиципативно одгледување зеленчук и клиници за растително и животинско здравје, за посоодветно да одговорат на непосредните и новите предизвици со кои се соочуваат селаните и другите лица кои работат во руралните средини.
4. Државите инвестираат во обезбедување обука, пазарни информации и советодавни услуги на ниво на фарми.

Член 26

1. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право да уживаат во сопствената култура и слободно да го следат својот културен развој, без мешање или било каква форма на дискриминација. Исто така, тие имаат право да ги одржуваат, изразуваат, контролираат, штитат и да ги развиваат своите традиционални и локални знаења, како што се начин на живот, методи или технологија на производство, или обичаи и традиции. Никој не смее да се повика на културни права за да прекрши човекови права загарантирани со меѓународното право, ниту пак да го ограничи нивниот опсег.
2. Селаните и другите лица кои работат во руралните средини имаат право, индивидуално и/или колективно, во соработка со другите или како заедница, да ги изразат своите локални обичаи, јазици, култура, религии, литература и уметност, во согласност со меѓународните стандарди за човекови права.
3. Државите ги почитуваат и преземаат мерки за признавање и заштита на правата на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во врска со нивното традиционално знаење, и ја елиминираат дискриминацијата против традиционалното знаење, практики и технологии на селаните и другите лица кои работат во руралните средини.

Член 27

1. Специјализираните агенции, фондови и програми во системот на Обединетите нации и другите меѓувладини организации, вклучувајќи меѓународни и регионални финансиски организации, придонесуваат за целосна

реализација на оваа Декларација, вклучувајќи меѓу другото, и преку мобилизирање на развојна помош и соработка. Треба да се разгледаат начини и средства за обезбедување учество на селаните и другите лица кои работат во руралните средини во прашања кои ги засегаат.

2. Организацијата на Обединетите нации и нејзините специјализирани агенции, фондови и програми, како и други меѓувладини организации, вклучувајќи и меѓународни и регионални финансиски организации, промовираат почитување и целосна примена на оваа Декларација и следење на нејзината ефективност.

Член 28

1. Ништо во оваа Декларација не смее да се толкува како омаловажување, нарушување или поништување на правата што селаните и другите лица кои работат во руралните средини и домородните народи во моментот ги имаат или може да ги стекнат во иднина.

2. Човековите права и основни слободи на сите, без дискриминација од каков било вид, ќе се почитуваат при остварување на правата што се наведени во оваа Декларација. Остварувањето на правата утврдени во оваа Декларација е предмет само на оние ограничувања што се утврдени со закон и кои се во согласност со меѓународните обврски за човекови права. Сите такви ограничувања се недискриминаторски и неопходни исклучиво заради оддавање должно признавање и почитување на правата и слободите на другите и заради исполнување на праведните и најитните барања на едно демократско општество.